
KRITIKAI SZEMLE

K Ö N Y V E K

VESZENDŐ VÉGEK, SZAKADÓ PARTOK

Gubás Jenő: *Veszendő végeken*. Logos, Tóthfalu, 1997; Burány Béla: *Szakad a part!* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1998

Igencsak lehangoló címek, külön-külön is, hát még így, egymás mellett, holott felrázóaknak kellene lenniük, jó is volna annak érezni őket. Annak az érzelmi, közelebről meghatározva kötődésbeli beállítottságnak megfelelően, melynek jegyében két jeles orvos-frónk lelkiismeretére hallgatva megírta művét. Alapvetően azonosnak mondható látószögből tekintve hanyatló valóságunkra, mindenekelőtt biológiai fogyásunk miértjeit feszegetve, tengelyében azzal az egykekérdéssel, ami a magyarság (tehát nemcsak a mi magyarságunk) szempontjából azért hat fokozottan végzetesnek, mivel ennek az egyes vidékeken dívó „népi” hagyománya korunkban mintegy egymást erősítve találkozik a jelenség korszerű, „urbánus”, civilizációs változatával. Mely utóbbi már nem sajátosan magyar szimptóma, ámde kisebbségre ftéltség esetén elkerülhetetlenül az amúgy is létező beolvasztó hatásoknak lesz a felgyorsítója. Nem utolsósorban a felgyorsuló nyelvvesztésben is megmutatkozva. Egyfajta laposan gyakorlatias, hétköznapiak is nevezhető „racionális” szemlélethez igazodva, amelyre a munkásságáért különben nemrég Mocsárdíjjal jutalmazott Gubás Jenő könyvében megállapítja: „A szórványmagyarság (. . .) csak akkor mutat készséget anyanyelve ápolására, ha annak, legyen az bármilyen csekély is, de előnyét látja. Az általános iskolai végzettségű egyéneknek ugyanis, akik a falu lakosságának nagy hányadát képezik, a nyelv, még az anyanyelv is, csupán kommunikációs eszköz. Arra szolgál, hogy az egyén környezetével szemben megértesse magát. Ha ez csupán szerb nyelven lehetséges, és az információk csupán ezen a nyelven jutnak el hozzá, de főleg akkor, ha a szűkebb környezete és a hatalom a magyar nyelv miatt hátrányos megkülönböztetésben részesíti, vagy csak nem teszi lehetővé annak megfelelő szintű elsajátítását, akkor nem kell csodálkoznunk, hogy a szórványban élő magyarság a nyelváltás ördögi csábításának nem képes ellenállni.”

„Falu”-ként, jegyezzük meg nyomban, az alig valamivel több mint háromszáz lelket számláló észak-bánáti Majdány értendő itt, lévén hogy művében Gubás a közvetlen közelében fekvő, de már inkább csak csenevész maradványként létező Rábéval együtt, voltaképpen e település szociográfiai rajzát mutatja meg. Akár ez a szándéka, akár nem (mégpedig miért nem az utóbbi feltevés lenne igaz?), mindenképpen úgy, hogy benne

nem csupán a Bánság veszendő magyarsága egészének körképe mutatkozik meg, hanem a Vajdaságként emlegetett kishazánk egészéé is – vagy ha ma még mégsem minden vonatkozásban, hát félt, hogy holnap már igen. Hacsak nem teszünk (mások mellett) mi is ellene valamit, amíg nem késő. Figyelembe véve, hogy: „A bánsági magyar falvak, mint ostromgyűrűbe zárt seregek, látszatra már megbékéltek a pusztulással, s ha nem jön a városi értelmiség részéről egy hatásos felmentő sereg, akkor ezeket a falvakat, egyiket a másik után megsemmisíti a szerb túlerő.” Óhatatlanul azt a kérdést váltva ki, a netán kényelemből is reményvesztett „városi értelmiség”-ből, hogy ugyan miképpen lehetne belőle felmentő sereg, ha egyszer „a falvak mindegyike egy-egy nagy aggok házára hasonlít, ahová többször jár a halál, mint az élet, és ahol a munkából kidőlt öregek reményvesztetten várják az elmúlást”. Úgyhogy felmentő sereget alkalmasint legfeljebb a „csak azért is!” jegyében küldhetnének inkább, vagy helyette jószerével némi gyógyírt mindössze, érzéstelenítőt, meghosszabbítva kissé az elmúlás folyamatát, némileg enyhítve annak fájdalmasságát. Kérdés egyébként, kiét mindenekelőtt. A kiveszőben lévőket-e, vagy a magunkét-e inkább, azt, ami tehetetlenségérzetünk következtében lesz úrrá rajtunk. Bármennyire csakis a diagnózist követheti a terápia, mivel ez utóbbihoz azért „közbe kellene jönnie” valaminek, csak hát . . . de talán idézzük inkább a bevezető rész képszerűen megfogalmazott befejező kérdését: „Eljövetelelünkör nyugaton kibújt a felhők mögül a Nap, és a keleti égbolton megjelent a remény színeivel a szivárvány. Vajon Rábénak és Majdánynak jut-e egy kis szivárványfény?”

Mielőtt Gubás könyvét most már érdemben is kísérve meg ismertetni, elmondanánk, hogy a benne olvashatók szerint a terület az őskortól fogva lakottnak tekinthető, hogy a honfoglalás előtt bolgár törzsek éltek itt, szükségképpen bizánci kulturális (vallási) és politikai befolyás kíséretében, hogy a Majdány helységnevű törökül – élénk gazdasági életre vallón – vásárt, piacot, sokadalmat jelent, ami a hódoltság bekövetkeztékor sajnos nem lett akadály a akkori magyarság eltűnésének. Lévén a mai, a még meglévő, a későbbi, XVIII. századi betelepítés eredményeként, kunsági, Szeged környéki, hódmezővásárhelyi dohánytermelők leszármazottja. Természetes módon tartozva gazdaságilag Szeged és nem Kikinda vonzáskörébe – egészen Trianonig, amikor is a határvonal megvonásakor hamis tanúvallomásával egynéhány, csalárd ígéretekkel befolyásolt majdányi lakos is dicstelen szerepet játszott. Ekképp juttatva, legfőképpen „piacilag”, elszigetelt helyzetbe faluját, szemben az itt ellenpéldaként felhozott, Szabadka vonzáskörébe tartozó Kispiaccal, vagy a Nagybecskerek melletti Szentmihályi, amely utóbbinak magyar lakossága viszont egyre inkább (jugo)szláv, azaz szerb irányban orientálódva, beolvadóban lévőnek látszik. Sajnos nem egyedül az itt már „foghatatlan” Magyar Televízió (nem műholdas) adásainak híján, hanem a nem anyanyelvi frott sajtó térhódítása következtében is hasonlóképpen. Miközben Rábén-Majdányon a tévéantennák zömükben még Pest felé néznek, vagyis itt a sorvadás nem annyira a magyarságtudat gyengülése miatt következik be, hanem az előregedés, a fiatalok elköltözése folytán. Amiért is az itt lakók sorából kinőttek, eltávozásukat követően rendszerint szülőfalujukhoz való kötődésüket is elvesztik, némelyek közülük meg még szégyellik is falusi-paraszti származásukat (amint erre egy helyütt a szerző, felháborító példával, külön is utal), miközben a képzetek közül otthon inkább a gyengébbek maradnak csak, alig űtve el az átlagtól – attól a néhány kivételtől eltekintve, aki kevés a kulturális fölemelkedés üdvösségéhez.

Holott értékes emberek, szép pályát befutók is kerültek ki innen, olyanok is, akikben a kötődés érzése most mintha újraéledne. Ezért is rendezik meg újabban a faluban az innen elszármazottak évenkénti találkozóját – fanyar képzettársításként bennem sajnos azt a valamikor olvasott könyvrészletet keltve életre, ahol az indiánrezervátumokban megrendezett hasonló találkozókra érkezők először Fordjaikból vagy Chevroletjeikből bújnak ki, majd nadrágjaikból is, hogy a haditáncot eljárák. Nem mintha úgy vélném, hogy nem lehetne akár erre a gyökérkereső nosztalgiaira is építeni valamit, legalább egy becsületes utóvédharc megvívásához. Netán többhöz is ennél. Hiszen a fogó falu infrastruktúrája korszerű, lényegében városias, a település kiaknázatlan hévízkészletekkel is rendelkezik, na meg kőolajforrásokkal is, amelyeknek haszna azonban „többségközpontú” centralizáltságunk (nem)jövöltábol máshová ömlik. Amiért is a felvirágzás reményéhez nem utolsó sorban decentralizáló és decentralizáló rendszerváltásra lenne szükség. Alkalmasint mind Magyarországra, mind Románia felé határátkelő megnyitására, ámbar a szerző szerint ennek hasznát sokkal inkább élelmes szerb üzletemberek fölőznék le, s nem a faluban élők. Hacsak az áhított magyar (területi?) önkormányzat ezt megelőzőleg létre nem jönne. Vagyis ami mind távolabb látszik kerülni a realitástól.

Főleg, ha belőtünk is hiányzik az elszántság hozzá. Azaz ha mindenbe beletörődő jobbgyhajlamainkat is figyelembe vesszük, ami nem is annyira a többek által nem is mindig joggal „janicsár”-nak aposztrofált (csúcs)értelmisségünk privilégiuma, érdekfeltő sajátja, mivel sajnálatos módon mondható akár „népi gyökerűnek” is, azaz a „népből származó értelmiségi” hozhatja akár hazulról is, vagy ha nem, hát a vele való találkozás aligha hat rá bátorítólag. Amiért is, úgy tetszik, olyasvalamiről van itt szó, amit joggal mondhatunk egymást erősítő (gyakorlatilag gyengítő) kölcsönhatásnak. És amit mint jelen-séget Gubás is észlel. Akár Elia Kazan egy könyve nyomán is egy sajtóságos, látszólag alázatos, de „nyugtalan”-nak mondott, belső ellenállásról árulkodó mosolyról szólva. Egészséges kisebbségi magatartásformának minősítve azt, mielőtt a neves filmrendező sorait közvetlenül idézné: „A kisebbségben élő boldogtalan emberek közös jegye ez a mosoly, akár négerek, akár zsidók, akár sárgabőrűek – csak így tudnak szembenézni elnyomóikkal: álarc ez a mosoly, elrejtji gyűlöletüket, amelyet nem mernek kimutatni, s egyben váltság a szegényérzetért, amit igazi érzelmeik elfojtása miatt éreznek.” Alapjában véve lényegre tapintóan véve észre magyarságunk esetében e „kisebbségi mosoly” fent említett háttérének hiányát, oda lyukadva ki, hogy (csak?) a bánásiak esetében ez immár őszinte, az önfeladás, a beolvadási szándék kifejezője. Amiben sajnos akár igaza is lehet, azzal, hogy a magam felfevése szerint a kisebbségi sorsra jutott magyarság esetében ez a háttér talán ki sem alakulhatott. Lévén a magyarság, minden megpróbáltatása ellenére is, történelme során „uralkodó nemzet”, illetőleg olyan, hogy önnön nemzetbeli urai az általuk elnyomott nemzetrésszel, a „néppel” is elhitették azt, amit az többé-kevésbé szívesen el is hitt, sőt olykor akár a más nemzetiségekkel szemben csendőrként is kiélhette ezt az uralkodói szerepkört. Hogy azután minden átmenet nélkül essen kisebbségi sorsba – hosszú, évszázadokra visszanyúló „szerepfejlesztő” gettómúlt nélkül. Illetve az erdélyi románságra, a felvidéki szlovákságra, s a délvidéki szerbségre jellemző „elnyomottsági közérzet” nélkül, ami akkor is hosszabb kiérlelődési idő során alakul ki, ha az elnyomottság viszonylag mérsékelt, s nem is sokban különbözik attól, amiben a saját nemzetbeliektől elnyomottaknak van részük. Egészen Trianonig, melynek sokkját követően, estéből

feltápászkodni próbáló magyarságunk mintha mindig újra és újra naivul hinne minden futólag feléje villantott barátságos rutinmosoly ígéretének, egy ideig görcsös reménykedéssel tartva észben, amit a másik a következő pillanatban már el is felejtett, hogy azután, ráébredve, hogy hiába vár, legyintve gubózzon be, végül pedig csakugyan az önfeladást látva egyedüli kiútnak. Miközben a másik oldalon a magukat korábban elnyomottnak érzők magyarellenessége tovább él, s a győztesekévé, a felülkerekedetteké válik, nem mentessé bizonyos torz lelkiismereti tünetektől sem. Gubással szólva, amiért a „jogtalanul megszerzett »hadizsákmány« (. . .) mind a mai napig égeti a szerbség lelkiismeretét, állandó bizonytalanságban tartja őket. Ezért keresnek és találnak a jogosságuk bizonyítására olyan érveket és adatokat, amelyekben maguk sem hisznek”. Mialatt mi, ha még el nem felejtettük őket velünk, a magunkéiban legalább annyira nem hiszünk, illetve anélkül lehetünk csak meggyőződve igaz voltukról, hogy érvényesítésük lehetőségében hihetnénk. Nem, mivel gyakorlati előny, közvetlen „haszon” híján, magyarságunk nem látja a magyarnak megmaradás értelmét, s így süketnek mutatkozik az anyanyelv szeretetét s a megtartásának fontosságát hangsúlyozó értelmiségi ráhatásokkal szemben. Sőt féltő, hogy az maradna akkor is, ha az egész Vajdaság területén zavartalanul nézhetné a Magyar Televízió (mellesleg jelenleg csapnivaló) műsorát, illetve kellő számú műholdvevő esetén a Duna Tv-t, sőt újabban az MTV2 adását. Alkalmassint ezek nézegetése mellett is szerb tagozatra fratva cseméit.

Nem csupán bánsági magyarként, de részben már bácskaiként is. Annak megfelelően, hogy: „Negyed százada mondom: az újvidéki magyarságban nincs »tartás«. Vajon volt-e valamikor? És az mennyit ért? . . . A száraz, dokumentálható adatok szintjéig enyhítve a szót: elégséges nem volt soha. Az életben maradáshoz sem volt elég.” Nem, mivel „Sok volt a szenvedés nagyon!” Aligha tagadhatóan, hiszen „A »Hideg napok« közismertté tett, s a még hidegebb, '44-es letagadott, évtizedekig tabutémaként kezelt, ma is inkább elhallgatásra ítélt események rántják ráncba ilyenkor az amúgy is komor homlokokat. De azért felmerül: »Miért? Máshol nem volt?« . . .” Amely kérdésre azonban a válasz kézenfekvőnek tetszik: Igen, volt nagyon is! Ott is, ahol a hiányolt „tartást” egyelőre még a kisebbségiek (helyi) többsége biztosíthatja.

Ámde ezek az idézetek már Burány Béla nem egyetlen falu példájából kiindulón Bánát-központú, hanem a vajdasági magyarság egészének sorskérdései közt pásztázó könyvéből valók. Nem egyedüli példaként csendülve össze a Gubásnál olvashatókkal. „A világeseményeket az átlagosnál kicsit talán fokozottabban is követő vajdasági magyarság informáltsága általánosan vehető, osztályokra való tekintet nélkül. A polgári életmód, elsősorban a polgári kényelem, mint követendő ideál, persze, hogy nem véletlen. Országosan is (anyaországosan, sőt, ötországosan) a kelet-európai lakosság számára a nyugati polgári társadalmak a megcélzott elérni valók. Egy osztály- és pártérdekektől független, összmagyar érdekeket szem előtt tartó öntudatos magyar társadalom ködképként is csak révület eredménye lehet. A magyarság körében egy kicsit, vagy talán nem is kicsit nehezebben elképzelhetően, mint a Magyarországgal szomszédos 4–5 (ma már ennél is több – a szerző megjegyzése) országban. Ezekben az országokban egyetemes nemzeti célt is állíthat népe elé a mindenkori hazai politika: a hozzájuk csatolt ország-részekben az ott maradt magyarság megemésztése. A magyarság számára csak az önvédelem, a megmaradni akarás lehet a cél. Az meg, ha már senkinek sem fontos, a

más célú politikai útírányok »bánja fene!« vezérszemléjében, a magunk számára is egyre hangsúlytalanabb” – olvashatjuk ugyanis a különben Tünetek magyarságunk körélettánából alcímet viselő kötet „Talpra álltunk!”? – Így kipusztulunk! című utolsó frásában. Riasztó „korpipiramisok” és egyéb lehangoló számadatok kíséretében. Nagyon is érte a szerző elkeseredését, sőt indulatosságát akkor is, ha ezek olykor mintha kellőképpen nem átgondolt szélsőséges megnyilatkozásokba sodornák. Számomra visszatarthatatlanul ellentmondani szívn. Minden kisebbségi szolidaritásom ellenére nem utolsósorban a Rigómező szkipetárjai kapcsán, akik, amint erre egy helyen utalás is történik, saját bevallásuk szerint is, a tőlük valaha fegyverrel elvetteket napjainkban mintha demográfiai robbanást előidéző életteremtő löfegyverük segítségével igyekeznének visszaszerezni. Az alábbi idézet szerint nekünk is feladva a maguk leckéjét: „Tudod, mi miatt haltok ti ki? Mert olyan kérdéskörben adatok döntési jogot asszonyaitoknak, amelyhez azok társadalmilag, nemzetileg – szóval közösségileg éretlenek.” Ami emlékezetem szerint az írás első, sajtóban való megjelenésekor, ki is váltott bizonyos feminista ellenindulatokat, belőlem viszont most azért kényszeríti ki az ellenvéleményt, mert úgy tűnik, a férfiuralom nyomására vagy akár anélkül, reflexártatlansággal vállalt „szülőgép-szerep” aligha lehet az érettség jele, hacsak a „nemzetileg-közösségileg” való értelmezett érettséget szembe nem helyezzük a műveltségtől is érintett, kiforrott egyéniséggel, a fejlettebb személyiséggel. Ami mellesleg „időrendileg” is képtelenségnek látszik. Nem mintha a több-, sőt sokgyermekes anyaság nem lehetne mélyen átgondolt, hivatástudatból fakadó vállalás is, alkalmasint „nemzeti-közösségi” indítatású, „tömegmozgalommá” azonban aligha válhat.

Mint ahogy a patriarchális társadalom felé egészében sincs visszaút, méghozzá akkor sincs, ha minden igazságosságra, emancipációra, egyéni szabadságra és demokráciára legyintve nem alaptalanul látjuk úgy, sőt készséggel el is ismerjük, hogy a legkülönbözőbb korok társadalmi nem elsősorban tagjaik egyenlőségének, azaz igazságos és emberséges voltuknak köszönhetően funkcionáltak. Hanem inkább ellenkezőleg: egyenlőtlenségük, igazságtalanságuk és embertelenségük „jövöltábol”, hogy ne mondjam „kizsákmányoló” jellegük következtében. Ámde ezt figyelembe véve is, a kollektizmus bármely formája mellett állni ki, nem jelenthet egyebet, mint mindenről lemondani, amit eddig progressziónak hívtunk. (Netán arról, amit ma inkább joggal mondunk utópiának?) Szembefordulni vele – alkalmasint egy másfajta „nemzeti utópia” jegyében. Ami, még ha fennmaradásunk szempontjából netán használna is, mindenképpen egy alacsonyabb rendű, egyszer már meghaladott életformába való visszacsúszás árán használható is. Illetve ahol – valójában földtekénk óriási területein – sajnos még „használni”, nos . . . bár azt adná meg a Teremtő, hogy szűnjék meg minél előbb ezt tenni. Lehetőleg mégiscsak a jólét és a kényelem „káros” hatása következtében. Bármennyire igaznak látsszon is (noha leegyszerűsítettnek is egyúttal), hogy „Az anyagi jólét kényelmébe a történelem folyamán eddig még minden nép belehalt” – amire most kényelmesnek tűnne azt válaszolni, hogy a történelem folyamán a történelmet alakító hatóerők is változnak, ergo az „eddig” nem feltétlenül örök érvényű is egyúttal. Ámde fontosabb, hogy ez a „belehalási folyamat” valójában úgy ment végbe, hogy a jobbléteben elkényelmesedettten megfogatózó nyomán támadt üresedést nyomban mások foglalták el a maguk számára. Vagy kívülről érkező hódító barbárokként, vagy alulról, emancipálódó leigázottakként, óslakókból lett vagy idegenből behurcolt rabszolgák utódaiként, korunkban-közelmúltunkban

benragadó vendégmunkásként. Az utóbbi változat, tehát az alulról hódítás esetében, házi cselédként, dajkaként, ágyas-, majd hitves-anyaként épülve be az uralkodó réteg (nép, nemzet) sorába. Nemegetszer anyanyelvcsereit eredményezve – ami mellel a mi „nyelvében él a nemzet” jegyében fogant szemléletünk szerint egyet jelent ugyan a nemzetelállal, számunkra is az lenne, ám azért mégsem azonos a biológiai halállal, sem a véressel, sem a „fehérel”. Nem mintha magam is nem érezném úgy, hogy ez ellen, vagyis anyanyelvünk fennmaradása érdekében minden erőnkkel küzdenünk kell, nem tudom viszont, akad-e napjainkban olyan bolgár, aki őseinek egykori bolgár-török anyanyelvét siratja. Mint ahogyan eszemben sincs tagadni, hogy biológiai fogyatkozásunknak is gátat kell vetnünk valahogy, ha lehetséges, hiszen a jelenlegi tendencia folytatódása esetén 2050-re Magyarország területén mindössze hét és fél milliónyian élnek csak majd, nagyjából ennyi magyar, nem számítva azokat, akik belőlünk, határon kívül rekedtekből addigra magyarnak még megmaradnak. Nem mintha nem álmodozhatnánk akár valami szerencsésen „átbillentő” fordulatról is, hogy netán 18–20 millióra sikerül feltornásznunk magunkat, méghozzá etnikai környezetünk rovására, eltérve Európa és általában a fejlett világ, az átkos fogyasztói-jóléti társadalmak demográfiai apadásától, csakhát ugyan mire is mennénk ezzel, ha bolygónkon addigra mégiscsak megjelenik az a 9 milliárdnyi összlétszám, amivel a „globális demográfiai prognózis” fenyeget minket. Pontosabban az emberiséget, sőt a bioszféra egészét is.

Amiért is kívánni (elvégre már rég a jámbor óhajok skkján mozgunk) egyet lehet csak: amott, a „nagy mérlegnél” történjen meg mielőbb a csoda, induljon be a fogyatkozás a ma még sokasodók sorában. Lehetőleg a tiszta szívből kívánt elkényelmesítő tényezők hatására – feltéve, hogy az ezeket lehetővé tevő (?) iparosítást, illetve a velejáró környezetpusztulást földeitekén egész ökoszisztémája képes lesz majd kibírni. Különböztetetlenül az „egészre”, tehát a fejlett világra is kihatóan bekövetkezik az összeomlás, jobbik esetben a „részleges apokaliptisz”, valahol az ésszerűbb, körültekintőbb újrakezdés szintjén megállva. Ezért nem tudok itt egyetérteni Burány doktossal, s mással sem, aki egyedül a nemzeti-nemzetiségi önsorsunkra koncentrál, ezért nem hiszem, hogy – legfőképpen patriarchalizmust sugalló albán példája esetében – igaza lehet. Nem hiszem ezt akkor sem, ha az akarata ellenére is a „lokális” mellett a „globális”-ra is figyelő, mint e sorok frója is, a látókörébe tolakodó problémagubanc összefüggő egészére, akárcsak annak részeire, nem lát megoldást. Mint ahogy nem láthat rájuk megoldást senki.

Egyelőre vagy véglegesen, ugyan ki lehetne ennek megmondhatója?

Nem mintha nem lennék igazságtalan Burány Bélával szemben, ha csupán ilyen szempontból tekintenek kőtetére. Középpontjában „önfogyásunk” fenyegetésével, amely voltaképpen vészjelző „vörös fonál”-ként vonul végig a könyv szinte valamennyi frásán. Akkor is elsősorban számunkra, nemzetiségi mivoltunkra vonatkozóan bírva önértékkel, ha éppen a dohányzás pusztító hatásáról esik benne szó, mint A füstszínű halál című tanulmányban, vagy a Nomen est omen esetében, ahol – eredetinek tetsző módon – Zenta város anyakönyve keresztnév-készletében kutakodva mutat rá kisebbségünk fanyar ajkbiggyesztésre készítő tájékoztatatlanságára és félszficamaira, végső fokon az önazonosság-tudatunk bántó hanyatlására. Akárcsak a Száz „Hogy vagy?”-ban általános közérzetünkre –, arra, ami nyilván rosszabbodott . . . sajnos, nem tudhatom, mióta is, mivel a keltezés, ellentétben a többivel, éppen e mellől az frás mellől, valamint az engem

olyannyira vitára késztető utolsó mellől hiányzik. Amellől, amitől függetlenül Burány Béla könyve is valóságunk egy darabjának hiteles tükörképét jelenti a számunkra. Ugyanúgy körtüneteink önismeretre késztető gyűjteményeként, mint Gubás Jenőé. Mindkettőjük esetében a kérdéses tüneteket ugyancsak tünetként követve nyomon.

VARGA Zoltán

POLNER ZOLTÁN HÁROM ÚJ KÖNYVE

Bábkeresztység, Népi szövegek Szeged környékéről. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Kiadó, Szeged, 1996; *Földédősanym*. Népi szövegek Szeged környékéről. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Kiadó, Szeged, 1997; *Az Ember Fia a Golgotán*. Szeged környéki archaikus népi imádságok. OFFICINA Nyomdaipari Oktató és Termelő Kft. Szeged, 1998

A szegedi nagytáj népéletének avatott kutatója Polner Zoltán, akinek átfogó gyűjtőmunkája már szinte az egész Csongrád megye hiedelemvilágát, szakrális néprajzát, szokásköltészetét feltárta az érdeklődő olvasó előtt, s alkalomadtán szólt a vajdasági eredetű szövegeiről is. Legújabban a szegedi főiskolások (és persze mindannyiunk) okulására készít antológiákat *népi szövegekből*.

Polner Zoltán 1978-ban kopogtatott igazából a magyar néprajztudomány kapuján, amikor Erdélyi Zsuzsanna első követőjeként publikálta *Föld szülte fáját* című archaikus népi imádságyűjteményét a Szeged környéki kutatópontokról. A népi imádságok azóta is foglalkoztatják a költőként is ismert tudóst. Ilyen érdeklődése eredményezte az *Arany fának arany ágán* (Békéscsaba, 1981), majd a *Koronával koronázzák* (Makó, 1985) és *Az Ember Fia a Golgotán* (1998) címen publikált archaikus imádságokat tartalmazó könyveit, füzeteit. Ez utóbbi harmincöt értékes imádságot tartalmazó kiadványának Bevezetőjében a műfaj költészeti sajátosságai mellett az eddigi eredményes kutatókról is megemlékezik (magyarországiakról, erdélyiekről, vajdaságiakról). De Polner a röszei és a deszki falumonográfiaírnak is társszerzője, s mindkét könyvben bemutatta az ott gyűjtött magyar és szerb nyelvű imádságokat és ráolvasásokat. Eddig megjelent tizennégy néprajzi vonatkozású könyve (a felsoroltak mellett: *A Teknyőkaparó*, 1980; *Mikor az Úr Jézus a földön járt*, 1983; *Ördögösök*, 1984; *Éganyám, földanyám*, 1985; *Jegykendő a forgószelelben* 1987; *Sárember*, 1989; *Hetvenkedők*, 1989; *Boldogasszony ágya*, 1995) mind a szülőföldje folklórörökségét szorgosan kutató és mentő egykori tanárnak, majd újságrónak olyan nemes példáját revelálja, amelyből ma már nem sok akad a magyar nyelvterületen.

Polner Zoltán mostanában a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola hallgatóinak állít össze néprajzi antológiákat saját gyűjtéséből, hogy a vidékre kikerülő fiatal tanárok előtt se legyenek ismeretlenek a régi öregek hiedelmei, varázsszövegei, imádságai. „Nagy megtisztelésnek tekintem, hogy a jövő nemzedékének tolmácsolhatom az ősök feledhetetlen üzenetét” – írja az egyik utószóban. S valóban üdvös és követendő vállalkozás ez mind a szerző, mind a főiskola részéről, hiszen a kapott ismeretek mellett az olcsó kiadású